

GEDEPUTEERDE STATEN VAN DE PROVINCIE GRONINGEN

Groningen, 11 oktober 2018

Dossiernr. : K3810

Documentnr. : 2018-068949

Verzonden :

Gelet op:

- het verzoek van dhr. Broersma van Pondera Consult, ontvangen op 24 november 2017 en de aanvullingen daarop van 7 maart 2018, 8 maart 2018 en 20 maart 2018, namens Windpark Vermeer B.V. te Amersfoort;
- de Wet natuurbescherming;

BESLUIT:

Aan Windperk Vermeer B.V., Maanlander 47, 3824 MN te Amersfoort, ontheffing te verlenen voor het volgende:

voor de activiteit:	Sloop van een woning, kap van 31 bomen en aanleg waterberging ten behoeve van het (deel)project Windpark N33
in het plangebied:	Trekweg 25 te Zuidbroek
in de gemeente:	Menterwolde
met GPS-coördinaten:	X: 255.770, Y: 576.380
zoals beschreven in rapport:	Bijlage 1 Toelichting op de aanvraag ontheffing WNB, Sloop en kap activiteiten op de Trekweg 25 te Zuidbroek in verband met het project windpark N33, Pondera Consult, 17 november 2017, projectnummer: 709016
voor de ontheffingsperiode:	vanaf de verzenddatum van dit besluit tot en met 30 juni 2019
II. Op grond van:	artikel 3.3 lid 1 en 4 en artikel 3.8 lid 1 en 5 van de Wet natuurbescherming
een ontheffing te verlenen van de verbodsbepalingen van art. 3.1:	<ul style="list-style-type: none"> • lid 2, opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, rustplaatsen of eieren;
ten aanzien van de beschermde soort:	<ul style="list-style-type: none"> • Boerenzwaluw (<i>Hirundo rustica</i>)

en van art. 3.5:

- lid 2, opzettelijk verstoren;
- lid 4, beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen.

ten aanzien van de beschermde soort:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus Pipistrellus*)

IV. De bijlagen deel uit te laten maken van dit besluit.

V. Voor zover de aanvraag niet in overeenstemming is met de gestelde voorschriften en beperkingen, zijn deze laatste bepalend. Bij strijdigheid tussen de voorschriften en de bijlagen bij dit besluit prevaleren deze als volgt:

1. voorschriften;
2. overwegingen bij besluit;
3. de aanvraag van 24 november, inclusief Bijlage 1 Toelichting op de aanvraag ontheffing WNB, Sloop en kap activiteiten op de Trekweg 25 te Zuidbroek in verband met het project windpark N33, Pondera Consult, 17 november 2017, projectnummer: 709016.

Groningen, 11 oktober 2018

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Groningen:

namens dezen:

A.J. Hoogerwerf

Hoofd van de afdeling Landelijk Gebied en Water

Deze brief is elektronisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.

Procedure

In artikel 9b, eerste lid, aanhef en onder a, van de Elektriciteitswet 1998 is bepaald dat op de besluitvorming voor dit project de rijkscoördinatierегeling als bedoeld in artikel 3.35 van de Wet ruimtelijke ordening van toepassing is. Dat wil in dit geval zeggen dat de besluiten die nodig zijn voor Windpark N33 gezamenlijk worden voorbereid, waarbij deze procedure wordt gecoördineerd door de minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK). Daarbij doorlopen de besluiten, op grond van artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wro, de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht met toepassing van de bijzondere regels in artikel 3.31, derde lid, in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wro. Dit besluit is één van de besluiten die nodig zijn voor Windpark N33. Daarom is ook op dit besluit de rijkscoördinatierегeling van toepassing. De minister van EZK heeft een gecoördineerde voorbereiding van de besluiten voor Windpark N33 bevorderd. Onderhavig besluit is samen met de andere besluiten als volgt voorbereid:

- op 3 mei 2018 is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp gepubliceerd in de Staatscourant;
- kennisgeving heeft ook plaatsgevonden in enkele huis-aan-huisbladen en regionale dagbladen;
- op 3 mei 2018 is door de minister van EZK een ontwerp van het besluit aan Windpark Vermeer B.V. gezonden;
- het ontwerp van het besluit heeft van 4 mei 2018 tot en met 14 juni 2018 ter inzage gelegen bij de gemeente Veendam, de gemeente Midden-Groningen en de gemeente Oldambt.

Op grond van artikel 3.32 in samenhang met artikel 3.35, vierde lid, van de Wet ruimtelijke ordening worden dit besluit en de andere besluiten gelijktijdig door de minister van EZK bekendgemaakt. Tevens doet de minister van EZK daarvan mededeling in de Staatscourant, enkele huis-aan-huisbladen en regionale dagbladen en langs elektronische weg. Eerdere insprekers en grondeigenaren en beperkt gerechtigden op die gronden worden persoonlijk geïnformeerd.

Zienswijze

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgevingen en de terinzagelegging van alle ontwerpbesluiten voor fase 3 in het kader van de Rijkscoördinatierегeling voor het project Windpark N33, zijn in totaal 9 zienswijzen over de ontwerpbesluiten naar voren gebracht. Één zienswijze richt zich mede op het ontwerp van het onderhavige Wnb besluit.

De inhoudelijke punten uit zienswijze 0005 worden in dit besluit beantwoord onder kopje 6:

Bespreking zienswijze. In de beantwoording is aangegeven of de zienswijze aanleiding geeft om het onderhavige besluit aan te passen.

Toelichting

Wij verwijzen u naar de bijlage Overwegingen bij het Besluit voor nadere motivering.

Beroep

Belanghebbenden kunnen tegen dit besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, postbus 20019, 2500 EA, Den Haag. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop het besluit ter inzage is gelegd. Een belanghebbende die redelijkerwijs niet kan worden verweten dat hij geen zienswijze naar voren heeft gebracht op het ontwerp van het desbetreffende besluit kan ook beroep instellen. Op dit besluit is de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dit betekent dat de belanghebbende in het beroepschrift moet aangeven welke beroepsgronden hij aanvoert tegen het besluit. Na afloop van de termijn van zes weken kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd. Het wordt aanbevolen in het beroepschrift te vermelden dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

Meer informatie

Wij vertrouwen er op dat voldoende duidelijk is welke voorschriften aan dit besluit verbonden zijn. Heeft u nog vragen, dan kunt u bellen naar telefoonnummer 050 - 316 48 89. U wordt dan doorverbonden met een medewerker die uw vragen zal beantwoorden. Bij correspondentie over deze brief verzoeken wij u het correspondentienummer te vermelden.

Voorschriften

Aan deze vergunning zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

- 1) Dit besluit is enkel van toepassing op boerenzwaluw en gewone dwergvleermuis en de beschreven verboden handelingen.
- 2) Dit besluit geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in dit besluit zelf niet anders is aangegeven.
- 3) De vergunninghouder dient onverwijld contact op te nemen met Provincie Groningen indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project betreffende beschermde soort(en) of andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 2 noodzakelijk zijn.
- 4) Deze vergunning kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de vergunninghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de vergunninghouder handelende (rechts-)personen. De vergunninghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
- 5) Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van dit besluit en de bijbehorende documenten op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.
- 6) Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een ecologisch logboek bijgehouden te worden. Uit dit logboek moet aantoonbaar blijken wanneer en op welke wijze de hier beschreven voorschriften zijn uitgevoerd. Dit logboek moet op het verzoek van de toezichthouder of de handhaver worden getoond.
- 7) De vergunninghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, bijgevoegd meldingsformulier in te vullen en ons toe te sturen, uiterlijk een week voorafgaand aan de werkzaamheden.
- 8) Deze ontheffing vervalt, wanneer binnen 3 jaar nadat zij onherroepelijk is geworden daarvan geen gebruik gemaakt is

Specifieke voorschriften

- 9) Alle mitigerende maatregelen dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
- 10) Bij de planning van de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met de seizoenactiviteiten van de soorten waarvoor ontheffing wordt verleend, om verstoring in de meest kwetsbare perioden (broedseizoen, baltsperiode en winterrust) te voorkomen. De genoemde perioden

---

¹ Provincie Groningen verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

kunnen zowel eerder als later beginnen en/of eindigen, afhankelijk van de lokale klimatologische omstandigheden en van de meteorologische omstandigheden voorafgaand aan en tijdens de werkzaamheden. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van de betreffende soort.

- 11) De hier beschreven voorschriften dienen in een ecologisch werkprotocol te worden opgenomen. Dit ecologisch werkprotocol dient op de locatie aanwezig te zijn en dient onder betrokken werknemers, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, bekend te zijn. Werkzaamheden dienen conform dit protocol te worden uitgevoerd.
- 12) Alle maatregelen dienen als volgt te worden uitgevoerd zoals ook beschreven is in hoofdstuk 5 van het bij de aanvraag gevoegde bijlage 1 Toelichting:
  - a) Er dienen 6 nestkommen voor boerenzwaluw geplaatst te worden onder de dichtstbijzijnde brug van de N33. Het betreft hier het type nestkom van Vivara pro KN BZ 02 (houtbeton).
  - b) Voor het ophangen van de nestkommen gelden de volgende voorwaarden;
    - Het nest dient direct onder het plafond geplaatst te worden zodat er slechts een kleine ruimte (minimaal 4 cm) overblijft tussen plafond en nestrand.
    - Er dienen meerdere nesten bij elkaar in de buurt opgehangen te worden.
    - De nestkommen dienen één keer per jaar schoon gemaakt te worden aan het eind van het seizoen (oktober). Jaarlijks moet ook de deugdelijkheid van de ophanging gecontroleerd worden. Ondeugdelijke nestkommen dienen te worden vervangen.
  - c) Voorafgaand aan de werkzaamheden dienen er 12 vleermuiskasten opgehangen te worden of één vleermuistoren gebouwd te worden.
    - Indien gekozen wordt voor vleermuiskasten worden er acht kasten opgehangen aan de pijlers van de vlakbij gelegen brug (N33). Vier kasten ten noorden van het kanaal en vier ten zuiden. De overige vier kasten worden opgehangen in het bos ten zuiden hiervan. Het gaat hier om de typen schwegler 1FF (houtbeton kast, 6 stuks) en Vivara pro VK WS 01 (houtbeton, 6 stuks);
    - Indien gekozen wordt om een vleermuistoren te realiseren wordt deze gebouwd ten zuiden van de locatie aan de trekweg. De vleermuistoren dient een minimale hoogte te hebben van 3 meter (nok) en dakpannen en gevelbetimmering te bevatten.
  - d) Voor het ophangen van de vleermuiskasten gelden de volgende eisen;
    - De kasten dienen bij voorkeur vijf maanden voorafgaand aan de start van het paarseizoen opgehangen te zijn;
    - De kasten dienen binnen het kerngebied van de groep opgehangen te worden, en dan bij voorkeur zo dicht mogelijk, maar altijd binnen 100 à 200 meter van de oorspronkelijke verblijfplaats, en dit buiten de invloedssfeer van de activiteiten;
    - De kasten dienen zo hoog mogelijk aan de pijlers van de brug of boom opgehangen te worden, maar wel op minimaal 3 meter hoogte;
    - De kasten dienen een vrij aanvliegroute en vliegruimte te bevatten;
    - De locatie dient vrij te zijn van kunstlicht en van verstoring en buiten het bereik te hangen van predatoren;
    - De kasten dienen verschillende microklimaten aan te bieden door deze in verschillende windrichtingen op te hangen.
  - e) De sloopwerkzaamheden dienen gestart te worden in de periode dat boerenzwaluw afwezig is, buiten de periode mei tot en met eind augustus;
  - f) Voorafgaand aan de sloopwerkzaamheden dient de verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis op aanwijzing van de deskundige ecooloog ongeschikt gemaakt te worden;
    - Het ongeschikt maken van de vleermuisverblijfplaats dient plaats te vinden in een voor vleermuizen actieve periode en ten minste drie dagen voorafgaand aan de start van de werkzaamheden, mits hiervoor de weersomstandigheden geschikt zijn. Anders wordt voor deze periode 5-7 dagen aangehouden, zodat de vleermuizen voldoende tijd hebben gehad de verblijfplaats te verlaten;
    - Dakpannen en daklijsten verwijderen of grote gaten in maken, zodat er over de volledige lengte tocht ontstaat en licht kan doordringen;
    - Creëren van grote gaten in de gevels zodat er tocht ontstaat in de spouwmuren; dit dient te gebeuren over de volledige hoogte van de muur of verdieping; verwijderen van de hoeken van een gebouw, waardoor er in de spouw een flinke tocht ontstaat en licht diep in de spouw kan doordringen; het in een muur creëren van enkele openingen van bijvoorbeeld

30 x 30 of 50 x 50 centimeter als middel om een gebouw ongeschikt te maken voor aanwezig vlemuizen is meestal onvoldoende, omdat hierdoor vaak geen tocht door de spouw ontstaat.

- g) Pas nadat is vastgesteld dat de betreffende verblijfplaats van gewone dwergvleermuis verlaten is en de deskundige ecooloog het gebied heeft vrijgegeven, kan gestart worden met de sloop van het gebouw. Nacontrole dient plaats te vinden middels een ochtendbezoek met bat-detector en tijdens geschikte weersomstandigheden.
- h) Er mogen in de periode maart tot oktober in de avond geen werkzaamheden uitgevoerd te worden waarbij gebruikt wordt gemaakt van kunstlicht.

Overige voorschriften

- 13) Indien blijkt dat de in dit besluit gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de vergunning betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
- 14) Aanspreekpunt in het kader van dit besluit en de daaruit voortvloeiende voorschriften is het Loket, loketvergunningen@provinciegroningen.nl. U kunt ook contact opnemen met Afdeling Landelijk Gebied en Water van de Provincie Groningen, Postbus 610, 9700AP, Groningen.

Overwegingen bij besluit

1. Aanvraaggegevens

- Dossiernummer: K3810
Ontvangstdatum aanvraag: 24 november 2017
Ontvangstdatum aanvulling: 7 maart 2018, 8 maart 2018 en 20 maart 2018
Onderwerp: Verzoek om ontheffing in het kader van soortbescherming
- Activiteitenplan:
- Bijlage 1 Toelichting op de aanvraag ontheffing WNB, Sloop en kap activiteiten op de Trekweg 25 te Zuidbroek in verband met het project windpark N33, Pondera Consult, 17 november 2017, projectnummer: 709016
- Gebruikte bronnen:
- Bijlage 5 Toetsing Wet natuurbescherming in verband met de voorgenomen sloop van een woning en kap van 31 bomen aan de Trekweg 25 te Zuidbroek, Koeman en Bijkerk bv, 19 juni 2017, Projectnr 2017-126, Rapportnr 2017-052.
  - Bijlage 6 Nader onderzoek beschermde soorten in verband met de voorgenomen sloop van een woning en kap van 31 bomen aan de Trekweg 25 te Zuidbroek, Koeman en Bijkerk bv, 10 oktober 2017, Projectnr 2017-126, Rapportnr 2017-087.
- Vastgestelde beschermde soort:
- Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*)
  - Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus Pipistrellus*)
- Aangevraagde verbodsbepalingen:
- van art. 3.1:
- lid 2, opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, rustplaatsen of eieren.
- van art. 3.5:
- lid 2, opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, rustplaatsen of eieren;
  - lid 4, opzettelijk storen van individuen waarbij sprake is van wezenlijk negatieve invloed op de instandhouding van de soort.
- Aangevraagde ontheffingsperiode: vanaf 1 maart 2019 tot en met 30 juni 2019

Een aanvraag in het kader van gebiedsbescherming wordt door u niet nodig geacht en zal hier derhalve verder buiten beschouwing gelaten worden. Wij delen dit oordeel.

2. Activiteit

- Activiteit: Sloop van een woning (voormalige brugwachterswoning), de kap van 31 bomen en realisatie van waterberging ten behoeve van het (deel)project Windpark N33.
- Motivatie: In het windpark komen windturbines te staan die elektriciteit opwekken uit wind, een hernieuwbare bron van energie. De opwekking vindt plaats in het belang van het beperken van de klimaatverandering (reductie van CO₂, verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen), vergroten van de energievoorzieningszekerheid en het vermijden van de uitstoot van luchtverontreinigende emissies. Het Windpark N33 levert een bijdrage aan de landelijke doelstelling om 14%

van het energiegebruik duurzaam op te wekken in 2020 en een bijdrage aan de nationale doelstelling om 6000 MW wind op land te realiseren in 2020. Ten behoeve van de realisatie van het park dient een woning gesloopt te worden en bomen gekapt. Er wordt op het perceel zelf geen turbine geplaatst, maar deze wordt wel in de directe omgeving geplaatst (circa 200 m afstand). Het perceel wordt gebruikt als waterberging. Een deel van de benodigde watercompensatie zal hier worden gerealiseerd. Op dit perceel moet een totale compensatie worden gerealiseerd met een volume van 160 m³.

Plangebied:	Trekweg 25 te Zuidbroek, zoals omschreven in figuur 2.1 van "Bijlage 1 Toelichting op de aanvraag ontheffing WNB"
GPS-coördinaten:	X: 255.770, Y: 576.380
Geplande werkzaamheden:	<ul style="list-style-type: none"> • sloop woning; • kap 31 bomen; • realisatie waterberging. Hiertoe moet een nieuwe watergang worden aangelegd welke minimaal 160 m kan bergen, bijvoorbeeld met een afmeting van: 20 meter lengte, 2 meter diepte, taluds 1:1,5 en een bodembreedte van 1 meter. De exacte afmetingen van de watergang zullen bij detailengineering worden vastgesteld.
Planning van de werkzaamheden:	De werkzaamheden vinden plaats tussen 1 maart 2019 tot en met 30 juni 2019

3. Alternatievenafweging

Alternatieve vormen van duurzame energie

Volgens het rijksbeleid zijn de belangrijkste vormen van hernieuwbare energie in Nederland windenergie, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte. Een kleine rol spelen waterkracht, omgevingswarmte (warmtepompen in woningen) en energie uit potentieel verschil zoet-zout (osmose-energie of 'blue energy'). Hoewel grijze energie uit fossiele energiebronnen in de komende decennia nodig blijft, zal hernieuwbare energie een steeds groter onderdeel gaan uitmaken van de energiemix. Vier duurzame energiebronnen leveren daarbij de belangrijkste bijdrage voor Nederland: bio-energie zonne-energie (met name elektriciteit uit zon-PV) wind op land en wind op zee. Bio-energie levert een belangrijk bijdrage aan de energievoorziening maar er bestaat grote onenigheid tussen het wel of niet labelen van bio-energie (bijvoorbeeld het bijstoken van biomassa) als een hernieuwbare energievorm. Voor bijvoorbeeld de grootschalige omzet van biomassa in brandstoffen komt een deel (ongeveer de helft) van de koolstof uit de biomassa niet in het eindproduct terecht en zal deze CO₂ in de atmosfeer komen (Ros & Schure, 2016). Daarom is biomassa alleen in combinatie met CCS een goede optie om CO₂-emissies te reduceren. Gezien de huidige ontwikkelingen van CCS is het niet erg aannemelijk dat de techniek op korte termijn een grote rol zal spelen (Ros, 2015). Volgens het Protocol Monitoring Hernieuwbare Energie van het CBS en RVO (2015), is er vooralsnog een Europese discussie over duurzaamheidscriteria van verschillende vormen van vaste en gasvormige biomassa. Om voorgaande redenen zal er in de komende paragrafen voornamelijk worden gekeken naar de vergelijking van wind op land met zon-PV en wind op zee.

Vergelijking wind en zon

Ruimtegebruik

De realisatie van windenergie in plaats zon-PV is ten eerste interessant vanuit het oogpunt van het geringe ruimtebeslag aan vierkante meters en het multifunctionele gebruik van de ruimte. De Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland heeft op zijn website een vergelijking gemaakt tussen wind- en zonne-energie. Ze stellen dat een huishouden gemiddeld 3.350 kWh/jr. aan elektriciteit gebruikt. Om deze stroom zelf op te wekken met zonne-energie op eigen dak, heb je een installatie nodig van ongeveer 4 kW. Dit is een installatie van 14-16 panelen, met een oppervlak van ongeveer 25 m².

Een windmolen van 3 MW levert per jaar zes tot wel ruim tien miljoen kWh aan elektriciteit op (afhankelijk of het om een landinwaartse of kustlocatie gaat). Met één zo'n turbine kan dus voor gemiddeld 2.400 huishoudens elektriciteit worden opgewekt. Wil je voor 2.400 huishoudens (1

windturbine) elektriciteit opwekken met zonne-energie dan heb je een (dak)oppervlak nodig van 60.000 m². Dit komt overeen met het oppervlak van circa 12 voetbalvelden.

Op een gunstige locatie kan een goed georiënteerd zonnepark, met 1 MWp opgesteld vermogen, circa 875.000 kWh (uitgaande van een specifiek vermogen in Nederland van 875 kWh/kWp) per jaar opwekken. 1 MW windenergie wekt dus circa 6 tot 11 maal meer elektriciteit op dan zonne-energie. Daarnaast kan het gebied rondom een windturbine bijvoorbeeld gebruikt (blijven) worden als landbouw en/of industriegebied. Kortom, uit het oogpunt van ruimtegebruik valt windenergie dus gunstiger uit dan zonne-energie.

Kosten

Naast het aspect ruimtegebruik is het belangrijk om de kosten tussen de twee technologieën te vergelijken. De afgelopen jaren is zonne-energie veel goedkoper geworden. Zonne-energie is echter nog wel duurder dan windenergie (CE Delft, 2016). Gemiddeld is de onrendabele top (wat opgevuld wordt met de SDE+ subsidie) bij zon op dit moment ten minste 2 keer zo groot als bij wind (Lensink en Cleijne, 2016).

Een rekenvoorbeeld uit de praktijk van het jaar 2016 laat dit zien. Het hoogste basisbedrag SDE+ Wind op Land was in de najaarsronde 8,5 cent/kWh (windsnelheid < 7 m/s). Het basisbedrag zon-PV was 12,5 cent/kWh. De subsidie die wordt toegewezen wordt berekend door de huidige grijze stroomprijs (bijvoorbeeld 4 cent/kWh) af te trekken van het basisbedrag. De benodigde subsidie voor wind wordt dan $(8,5 - 4 =) 4,5$ cent/kWh terwijl de subsidie voor zon uit kwam op $(12,5 - 4 =) 8,5$ cent/kWh. Zon was daarmee dus bijna 2 keer zo duur als wind op land in 2016.

Wind op zee of wind op land

Windenergie kan zowel op land als op zee worden opgewekt (onshore of offshore). Het opwekken van wind op zee heeft als voordeel dat het aantal uren wind en de gemiddelde windsnelheid hoger liggen dan op land. Het nadeel van offshore windenergie is dat er een grote afstand moet worden afgelegd om een aansluiting op het hoogspanningsnet te maken. Een park op zee is kwetsbaarder dan een park op land en bevindt zich op grote afstand van onderhoudsbases, waardoor op dit moment de kosten voor de installatie en het onderhoud hoger zijn dan wind op land.

Het Rijk heeft zowel voor windenergie op land als voor windenergie op zee een doelstelling geformuleerd. In het Energieakkoord (2013) is het volgende besloten:

- 6.000 MW Windenergie op land in 2020;
- 4.500 MW windenergie op zee in 2023.

Voor de periode na 2020/2023 wordt een verdere doorgroei voor windenergie op zee voorzien. Hiervoor zijn nog geen kwantitatieve doelstellingen vastgesteld.

Het onderhavige initiatief ziet niet toe op windenergie op zee. Er geldt dat voor windenergie op zee een separate doelstelling geldt. Windenergie op zee is derhalve geen redelijk alternatief aangezien dit ook is vereist om de ambitieuze, maar noodzakelijke, doelstellingen van 2020 en 2023 te halen.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat windenergie op land een belangrijk aandeel heeft in het behalen van de Europese taakstelling op het gebied van duurzame energie en CO₂-reductie en dat andere alternatieve vormen van energie hiervoor geen alternatief zijn. Belangrijk daarbij is ook dat de doel- en taakstellingen op het gebied van duurzame energie hoog zijn, 14% in 2020, 16% in 2023 en richting 2030 en 2050 doelstellingen gericht op 30% tot een bijdrage die bijna volledig is. Dit terwijl het huidige aandeel aan duurzame energie beperkt is (circa 6%). Dit betekent dat niet alleen windenergie nodig is maar alle vormen van energie en dat alle geschikte locaties benut dienen te worden.

Er is een energiemix nodig waarbij alle vormen van duurzame energie, en windenergie in het bijzonder, een steeds belangrijker aandeel zal krijgen. Onderhavig initiatief voorziet in het behalen van een dergelijke duurzame energiemix.

Alternatieve locaties

Het plaatsen van windturbines zal in Nederland op alle locaties leiden tot verstoring, doden en/of verwonden van beschermde diersoorten (veelal vogels en/of vleermuizen) gezien het brede voorkomen van soorten, zoals onder meer blijkt uit de Nationale Windmolenrisicokaart van Vogelbescherming Nederland aangezien er geen locaties zijn waar geen soorten voorkomen. Locaties kennen wel variatie in aanwezigheid van soorten waardoor per locatie andere soorten risico lopen in aanvaring te komen met een windturbine.

In de Structuurvisie Wind op Land (min. IenM, maart 2014) is op basis van afspraken met de provincies (en drie achtereenvolgende provinciale Groningse omgevingsplannen) het plangebied van Windpark N33 aangewezen als plangebied voor grootschalige windenergie (betekent meer dan >100 MW opgesteld vermogen). Bij deze aanwijzing is al een keuze gemaakt om natuurgebieden zo veel mogelijk te ontzien. Verder is op basis van het advies voor de Commissie voor de m.e.r. en een verzoek van de provincie Groningen, gesteund door een Kamermotie het plangebied voor Windpark N33 naar het oosten uitgebreid. Daarnaast is, bij het ontwerpen van de zes onderzochte inrichtingsvarianten, voor Windpark N33 gekeken naar de harde belemmeringen (buis- en hoogspanningsleidingen, woonbebouwing etc.). Hierbij is gekeken naar de mogelijkheden om een windpark > 100 MW te realiseren en voldoende afstand te houden tot bepaalde belemmeringen en voor landschap te optimaliseren. Daaruit blijkt dat er weinig tot geen ruimte is voor verschuivingen in het plangebied. Daarnaast is het zo dat bij aanvang van het onderzoek een aantal windturbinelocaties aangeduid zijn als risicolocaties voor ecologie, hiermee is bedoeld dat op deze locaties potentieel een groter effect kan optreden omdat ze dichterbij de buurt liggen van vliegroutes, paar- of verblijfplaatsen. Dit is gedaan om extra in te zoomen op deze locaties in het onderzoek. Uit het onderzoek blijkt dat deze windturbinelocaties geen ecologisch probleem zijn en daarmee geen risico met zich meebrengen. De keuze van de locatie is onder andere gebaseerd op veldonderzoek naar concentraties van vogelsoorten en vleermuizen en of afstand wordt gehouden tot belangrijke gebieden, zoals Natura 2000-gebieden.

Samenvattend kan gesteld worden dat ook de alternatieven (zowel op een geografisch schaalniveau, als op inrichtingsniveau) effecten op natuurwaarden hebben.

Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat er geen reden is om aan te nemen dat er realistische alternatieven beschikbaar zijn voor het project met aanmerkelijke voordelen, of dat het project aanmerkelijke nadelen kent ten opzichte van alternatieven, vanuit het oogpunt van het optreden van aanvaringsslachtoffers onder vogels of vleermuizen en de effecten op de gunstige staat van instandhouding als gevolg van de beoordeelde soorten.

Eindoordeel alternatievenafweging

Hiermee is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is. In deze situatie wordt met de gekozen locatie, werkwijze, planning en inrichting (buiten de kwetsbare periode) schade aan de aanwezige beschermde soort(en) voorkomen of zoveel mogelijk beperkt.

4. Ecologische afweging met betrekking tot soortbescherming

Soortgroep vogels

Onderzoeksmethode

Verkennd veldonderzoek op: 8 juni 2017
Verkennd onderzoek uitgevoerd door: Koeman en Bijkerk

Het onderzoek is uitgevoerd door een ecooloog, deskundig op het gebied van de boerenzwaluw, tijdens een eenmalig veldbezoek bij geschikte weeromstandigheden en aanvullend door middel van een bronnenonderzoek. Er is geen standaardprotocol aanwezig voor de inventarisatie van boerenzwaluw. De beschreven inventarisatie is voldoende om de aanwezigheid en functies binnen het plangebied van de boerenzwaluw vast te stellen.

Onderzoeksresultaten en functies in het plangebied

Aanwezigheid van de boerenzwaluw is tijdens het onderzoek vastgesteld. Van de boerenzwaluw is één broedpaar aangetroffen. Dit broedpaar is aangetroffen boven een lamp in het portiek, daarnaast zijn twee lege nestkommen aangetroffen bij de schuur. De nesten van de boerenzwaluw zijn, als er geen alternatieven in de nabije omgeving aanwezig zijn, jaarrond beschermd, wat in deze situatie aan de orde is.

Negatieve effecten

De in de aanvraag omschreven ingreep heeft negatieve effecten op de essentiële functies binnen het plangebied voor de boerenzwaluw. De werkzaamheden hebben enkel effect op de aangetroffen verblijfplaatsen binnen het directe plangebied. Door het uitvoeren van de sloopwerkzaamheden worden nesten van de Boerenzwaluw vernietigd.

Maatregelen om negatieve effecten te voorkomen of te minimaliseren

Met de door u voorgestelde werkwijze, planning en inrichting en de in hoofdstuk 5 (bladzijde 9) van het Activiteitenplan voorgestelde maatregelen worden de effecten zo veel mogelijk beperkt. Deze en andere maatregelen zijn nader uitgewerkt in de Voorschriften.

Globaal komt dit neer op het volgende, hetgeen in de Voorschriften nader is uitgewerkt:

- werken buiten kwetsbare (broed)periode;
- aanbieden alternatieve (permanente) voorzieningen;
- habitat en verblijfplaatsen ongeschikt maken;
- begeleiding van de werkzaamheden door ecologisch deskundige.

Overtreding verbodsbepalingen

Negatieve effecten als gevolg van de ingreep leidt tot overtreding van:

artikel 3.1 voor vogelsoorten van artikel 1 van de Vogelrichtlijn met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> • lid 2, het opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, rustplaatsen of eieren.	Boerenzwaluw (<i>Hirundo rustica</i>)
--	---

Voortschrijdend inzicht: alle vogels conform artikel 3.1

Als gevolg van een onduidelijke formulering in de Wnb is in de praktijk het idee ontstaan dat vogels die genoemd worden in bijlage II van de conventie van Bern niet alleen onder de werking van artikel 3.1, maar ook onder de werking van artikel 3.5 vallen. In dat geval zou de mogelijkheid tot verstoren zonder wezenlijk gevolg voor de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort voor die soorten niet bestaan. Conform Wnb artikel 3.1 lid 4 en 5 is het verstoren van vogels toegestaan zo lang er geen wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Zoals echter blijkt uit de memorie van toelichting bij de veegwet² die deze onduidelijkheid op zal lossen, is het een misvatting te veronderstellen dat deze groep van vogelsoorten onder zowel artikel 3.1 als artikel 3.5 valt. De memorie van toelichting schrijft daarover:

“Onderdelen C en D (artikelen 3.5, eerste lid, 3.6, eerste lid, 3.7, eerste lid, en 3.9, eerste lid) Naar aanleiding van vragen uit de praktijk wordt ter voorkoming van misverstanden in de artikelen 3.5, 3.6, 3.7 en 3.9 van de Wet natuurbescherming verduidelijkt dat de verbodsbepalingen geen betrekking hebben op vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PbEU 2010, L 20) (de Vogelrichtlijn). Voor soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn geldt namelijk op grond van de wet al het beschermingsregime van paragraaf 3.1, waardoor voornoemde verbodsbepalingen in de artikelen 3.5 en 3.6 van de Wet natuurbescherming voor deze soorten overbodig zijn.”

² <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?cfg=wetsvoorstel details&qry=wetsvoorstel%3A34860>

Kortom, de Veegwet leidt niet tot een wijziging van de Wnb, de tekst wordt slechts verduidelijkt. Daaruit volgt dat ook in de huidige situatie alleen artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming betrekking heeft op vogels en niet ook artikel 3.5.

Gunstige staat van instandhouding

Sinds 2000 is de landelijke trend van boerenwaluw stabiel tot licht herstellend. Volgens SOVON is de staat van instandhouding gunstig op basis van de verspreiding, populatie, leefgebied en toekomstperspectief van de soort. De boerenwaluw staat op de Rode Lijst als gevoelig.

Door de uitvoering van de eerder genoemde maatregelen en de beschikbare (permanente) alternatieven en de reeds gunstige staat van instandhouding van de boerenwaluw, is zeker dat dit project niet zal leiden tot negatieve effecten op de lokale populatie of de staat van instandhouding van de betreffende soort(en). Hierdoor is gegarandeerd dat de huidige populatie in stand kan blijven en dat de gunstige staat van instandhouding van de boerenwaluw gewaarborgd blijft.

Eindoordeel ecologische afweging vogels

Gezien bovenstaande is met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid hiermee aannemelijk gemaakt dat middels de voorgestelde manier van werken de negatieve effecten voorkomen worden of tot een voldoende minimum beperkt worden om de gunstige staat van instandhouding van de boerenwaluw te waarborgen.

Soortgroep vleermuizen

Onderzoeksmethode

Verkennd veldonderzoek op: 8 juni 2017
Nader onderzoek op: 8 juni 2017, 10 juli 2017, 24 augustus 2017 en 10 september 2017
Nader onderzoek uitgevoerd door: Koeman en Bijkerk

Het onderzoek is uitgevoerd door een ecooloog, deskundig op het gebied van vleermuizen, tijdens meerdere dagen in een geschikte periode en bij geschikte weeromstandigheden. Het onderzoek naar verblijfplaatsen van vleermuizen is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol (versie 2017). Twee bezoeken zijn uitgevoerd tijdens de kraamperiode (periode 15 mei tot en met 15 juli), om kraam- en zomerverblijfplaatsen in kaart te brengen. De overige twee bezoeken zijn uitgevoerd tijdens de paarperiode (periode augustus tot en met eind september). De bezoeken zijn uitgevoerd rond zonsondergang en eenmaal in de kraamperiode rond zonsopkomst. Er is bij het vleermuisonderzoek gebruik gemaakt van een batdetector van het type Petterson D240x, waarmee geluiden van lastig van elkaar te onderscheiden soorten opgenomen konden worden en met het programma Batexplorer konden worden gedetermineerd. De beschreven inventarisatie is voldoende om de aanwezigheid en functies binnen het plangebied van gewone dwergvleermuis vast te stellen.

Onderzoeksresultaten en functies in het plangebied

Aanwezigheid van gewone dwergvleermuis is tijdens het onderzoek vastgesteld. Er zijn in het plangebied baltende gewone dwergvleermuizen aangetroffen waarvan het zeer aannemelijk is dat ze gebruik maken van de huidige bebouwing in het plangebied. De woning aan Trekweg 24 is de enige mogelijkheid in buurt waar de paarverblijfplaats zich in kan bevinden. De viaduct bij de N33 wordt niet geschikt geacht als paarverblijfplaats. Het gaat om één territoriaal mannetje die in het plangebied aan het baltten was. Er zijn geen aanwijzingen verkregen dat de verblijfplaats ook wordt gebruikt als winterverblijfplaats. In het plangebied zijn geen aan verblijfplaatsen gerelateerde foerageergebieden of migratieroutes van gewone dwergvleermuis vastgesteld.

Negatieve effecten

De in de aanvraag omschreven ingreep heeft negatieve effecten op de essentiële functies binnen het plangebied voor de gewone dwergvleermuis. De werkzaamheden hebben enkel effect op de aangetroffen (paar)verblijfplaats binnen het plangebied. Daarnaast heeft de ingreep mogelijk negatieve effecten op individuen van deze soort, afhankelijk van wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Maatregelen om negatieve effecten te voorkomen of te minimaliseren

Met de door u voorgestelde werkwijze, planning en inrichting en de in hoofdstuk 5 (bladzijde 9) van het Activiteitenplan voorgestelde maatregelen worden de effecten zo veel mogelijk beperkt. Deze en andere maatregelen zijn nader uitgewerkt in de Voorschriften.

Globaal komt dit neer op het volgende, hetgeen in de Voorschriften nader is uitgewerkt:

- werken buiten kwetsbare periode;
- aanbieden alternatieve (permanente) voorzieningen;
- habitat en verblijfplaatsen ongeschikt maken;
- begeleiding van de werkzaamheden door ecologisch deskundige.

In deze situatie zijn het gebruik van zogenaamde "exclusion flaps" niet haalbaar. Het is uit het onderzoek niet voren gekomen waar de betreffende gewone dwergvleermuis zijn verblijfplaats exact in het gebouw heeft (spouw en/of onder de dakpannen). Exclusion flaps zijn in deze situatie dan ook niet toegestaan.

Als permanente alternatieve voorziening zijn nog twee opties mogelijk;

- Optie 1: plaatsen van 12 vleermuiskasten, acht kasten aan de pijlers van de vlakbij gelegen brug (N33). Vier kasten ten noorden van het kanaal en vier ten zuiden. De overige vier kasten worden opgehangen in het bos ten zuiden hiervan.
- Optie 2: plaatsen van een faunatoren ten zuiden van de locatie aan de trekweg. De vleermuis-toren dient een minimale hoogte te hebben van 3 meter (nok) en dakpannen en gevelbetimmering te bevatten.

Welke optie uiteindelijk gekozen wordt is afhankelijk van de benodigde vergunningen, toestemming van de eigenaren van de locaties waar de voorzieningen gerealiseerd worden, de kosten en de uitvoerbaarheid. Beide opties bieden echter genoeg mogelijkheden om als alternatief te dienen als paarverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis.

Overtreding verbodsbepalingen

Negatieve effecten als gevolg van de ingreep leidt tot overtreding van:

artikel 3.5 van soorten genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn <ul style="list-style-type: none"> • lid 2, het opzettelijk verstoren; • lid 4, het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van in het wild levende dieren.	Gewone dwergvleermuis (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)
--	---

Gunstige staat van instandhouding

De gewone dwergvleermuis is niet opgenomen op de Rode Lijst voor zoogdieren. De landelijke staat van instandhouding is gunstig. Alternatieve verblijfplaatsen worden aangeboden, voordat het huidige gebouw met verblijfplaats gesloopt gaat worden. Te allen tijde blijven verblijfplaatsen beschikbaar, zodat de werkzaamheden geen afbreuk doen aan de staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis. De gewone dwergvleermuis heeft een netwerk van verblijfplaatsen, waardoor er ook andere alternatieven in de omgeving zijn. De soort komt in de omgeving vrij algemeen voor en daarnaast zijn de locaties met de alternatieve verblijfplaatsen goed vanuit de directe omgeving te bereiken. De soort is landelijk gezien niet in het geding en is in Nederland de meest algemene soort. De gunstige staat van instandhouding van de lokale populatie gewone dwergvleermuisen zal niet in het geding komen.

Eindoordeel ecologische afweging vleermuisen

Gezien bovenstaande is met zekerheid grenzende waarschijnlijkheid hiermee aannemelijk gemaakt dat middels de voorgestelde manier van werken de negatieve effecten voorkomen worden of tot een voldoende minimum beperkt worden om de gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis te waarborgen.

5. Belangenafweging

De ontheffing is aangevraagd voor de boerenzwaluw en de gewone dwergvleermuis op basis van de belangen:

- volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- ter bescherming van wilde flora of fauna of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.

Het doel van de activiteit is om Windpark N33 te realiseren. In dit windpark komen windturbines te staan die elektriciteit opwekken uit wind, een hernieuwbare bron van energie. Met de activiteit worden diverse belangen gediend, welke hierna kort worden toegelicht. Voor een uitgebreidere beschrijving wordt verwezen naar hoofdstuk 6 van de Toelichting (bijlage 1) van de aanvraag.

Klimaatverandering

De uitstoot van broeikasgassen die onder meer vrijkomen bij de productie van energie uit fossiele brandstoffen, leidt tot klimaatverandering. De gevolgen hiervan hebben een belangrijke negatieve invloed op de openbare veiligheid, flora en fauna, volksgezondheid en de economie. Op internationaal, Europees, nationaal en lokaal niveau wordt ingezet op het beperken van de uitstoot van broeikasgassen, die nog steeds toeneemt. Het doel is de concentraties van deze gassen in de atmosfeer te stabiliseren en daarmee gevaarlijke antropogene verstoring van het klimaatsysteem te voorkomen. Het beperken en vermijden van de uitstoot van broeikasgassen levert daarmee een bijdrage aan het voorkomen van de genoemde negatieve invloeden en is daarmee in het belang van de volksgezondheid, flora en fauna, openbare veiligheid en de economie.

Oorzaken

Klimaatverandering is de verandering van het gemiddelde weertype of klimaat over een bepaalde periode. Deze verandering betreft een opwarming van het klimaatsysteem, zoals blijkt uit de geconstateerde toename in de wereldwijde gemiddelde temperatuur van de lucht en de oceanen, wijdverspreide afsmelting van sneeuw en ijs en stijging van de wereldwijde gemiddelde zeespiegel. Dat er sprake is van klimaatverandering als gevolg van menselijk handelen, is wetenschappelijk vastgesteld door het IPCC, het Intergovernmental Panel on Climate Change.

Kort samengevat:

1. er is sprake van klimaatverandering;
2. deze wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de grootschalige uitstoot van broeikasgassen ten gevolge van menselijke activiteiten;
3. de huidige energievoorziening en het verbruik van fossiele brandstoffen veroorzaakt een significant deel van deze uitstoot van broeikasgassen.

Gevolgen en effecten van klimaatverandering

De gevolgen van klimaatverandering variëren per regio, enerzijds omdat klimaatverandering verschillende effecten teweegbrengt per regio en anderzijds omdat de gevoeligheid van bepaalde regio's of systemen, zoals ecosystemen, verschilt. Het klimaat is een complex systeem. Zo zijn ecosystemen, voedselproductie, inrichting van de maatschappij afgestemd op de heersende omstandigheden (temperatuur, neerslag, extremen, et cetera) maar hebben ook weer onderlinge relaties, evenals de gevolgen van klimaatverandering zelf.

Klimaatverandering is een ontwikkeling. De gevolgen zijn reeds op dit moment waarneembaar, zoals in de gemiddelde temperatuursverandering en de zeespiegelstijging op aarde. Verwacht wordt dat de ontwikkeling zich doorzet omdat ook de uitstoot van broeikasgasemissies blijft toenemen. Een verdere ontwikkeling leidt tot een toenemende opwarming en grotere effecten, welke hierna verder worden toegelicht.

Klimaatverandering heeft verschillende effecten. In algemene zin zijn een aantal relevante effecten hierna opgesomd die worden waargenomen. Met een doorgaande klimaatverandering nemen de effecten (schaal/ernst) toe. Klimaatverandering leidt tot effecten op:

- gemiddelde klimaat (zoals temperatuur, seizoenswisselingen);
- watersysteem: zeespiegelstijging met risico op overstroming, zware neerslag, piekafvoeren rivieren met risico op overstroming, langere droogteperiodes, zoetwatervoorziening;
- natuur: verplaatsing van soorten ten gevolge van verandering/ongeschikt worden habitat, uitsterven van soorten, verandering in de voedselketen
- voedselproductie: verandering productieomstandigheden, meer schade bij meer extremen in het weer (extreme neerslag, langere droogteperiodes);
- gezondheid: ten gevolge van bijvoorbeeld verandering van aanwezigheid infectieziekten, voorkomen van extreme hitte en koude en optreden van hittegolven.

Openbare veiligheid

Klimaatverandering beïnvloedt het watersysteem. Dit leidt tot diverse bedreigingen voor de openbare veiligheid. De potentiële gevolgen zijn namelijk van invloed op:

- veiligheid tegen overstromen;
- zoetwatervoorziening;
- elektriciteitsvoorziening.

Veiligheid tegen overstromen

Ten gevolge van klimaatverandering is sprake van zeespiegelstijging. Enerzijds door een opwarming van de gemiddelde temperatuur van de oceanen en anderzijds door het afsmelten van grote ijsmassa's. De huidige waargenomen stijging (Noordzee) bedraagt circa 19 cm. Bij ongewijzigd beleid wordt een verdere stijging verwacht tot maximaal één meter in 2100. Daarbij worden ook vaker extreem hoge piekafvoeren op de grote rivieren verwacht ten gevolge van extreme neerslag. Aangezien bijna 60% van Nederland gevoelig is voor overstromingen vanuit zee of rivieren, leidt klimaatverandering tot een verhoogd risico op overstroming. Dit is derhalve een bedreiging voor de openbare veiligheid.

Zoetwatervoorziening

Klimaatverandering vormt eveneens een bedreiging voor de zoetwatervoorziening in Nederland, en daarmee voor de voedselproductie. De beschikbaarheid van voldoende zoet water en voedsel zijn van belang voor de openbare veiligheid en de volksgezondheid gezien het grote belang voor het functioneren van de samenleving. De bedreiging van de zoetwatervoorziening in Nederland volgt uit zeespiegelstijging en droogte (langdurige droogteperiodes).

Daar komt bij dat de flexibiliteit in de huidige zoetwatervoorziening beperkt is en bij een toenemende temperatuurstijging (onder meer van de zoetwatervorraden) en groeiende neerslagtekorten er op de lange termijn (na 2050) problemen kunnen onderstaan. De lage Rijnafvoeren kunnen bijvoorbeeld in de periode van 2070 - 2100 met 10 - 30% afnemen ten opzicht van de periode 1961 – 1990 als gevolg van de effecten van klimaatverandering.

Elektriciteitsvoorziening

Een belangrijk deel van de huidige elektriciteitsvoorziening wordt geleverd door elektriciteitscentrales die voor hun productie afhankelijk zijn van koeling door middel van koelwater uit de grote rivieren. Ten gevolge van klimaatverandering zal de beschikbaarheid van koelwater en daarmee de elektriciteitsproductie en derhalve de energievoorzieningszekerheid in bepaalde perioden sterk afnemen. Dit wordt nu reeds waargenomen (Van Vliet et al., 2012). De oorzaken hiervoor zijn gelegen in hogere watertemperaturen in zijn algemeenheid waardoor minder koelwater mag worden geloosd vanwege waterkwaliteit en ecologische effecten, maar specifiek gedurende hittegolven welke meer frequent worden verwacht. Door koelwaterbeperkingen neemt de beschikbare capaciteit van de elektriciteitsvoorziening af. De bestendigheid van de elektriciteitsvoorziening is in het belang van de openbare veiligheid vanwege de vitale rol in het maatschappelijk functioneren van allerlei maatschappelijke voorzieningen en instellingen. Met name ook tijdens hittegolven is de elektriciteitsvoorziening van groot belang voor het maatschappelijk functioneren. Een stabiele elektriciteitsvoorziening om koeling te kunnen aanbieden is daarbij noodzakelijk.

Naast de bijdrage om de effecten op de elektriciteitsvoorziening te beperken, is het belang van hernieuwbare energie, specifiek windenergie, daarbij ook gelegen in het versterken van de energievoorziening aangezien deze productietechnologie niet afhankelijk is van de beschikbaarheid van koelwater en de mogelijkheid om dit te lozen of van de temperatuur.

Samengevat

Het belang van de activiteit volgt vanuit het belang van de openbare veiligheid, aangezien een bijdrage wordt geleverd aan het beperken van klimaatverandering waardoor de gevolgen van klimaatverandering op de kans op overstroming, een lagere beschikbaarheid van zoetwater en de stabiliteit van de elektriciteitsvoorziening worden beperkt. Op deze wijze is er een positieve invloed voor de openbare veiligheid zodat het belang van openbare veiligheid wordt gediend.

Flora en fauna

Klimaatverandering heeft grote invloed op flora en fauna doordat directe veranderingen optreden in de leefomgeving van flora en fauna. Er treedt een verandering in de klimatologische omstandigheden op (opwarming en optreden meer extreme weersomstandigheden) en in de voedselketen. Bijvoorbeeld de opwarming van het water beïnvloedt de waterkwaliteit negatief (botulisme, algengroei) en het aanbod en soort voedsel voor bijvoorbeeld watervogels.

Verwachte effecten en waargenomen ontwikkelingen betreffen daarbij niet alleen een verschuiving in de aanwezigheid van soorten (zo wordt een verplaatsing naar het noorden van koudeminnende soorten verwacht), maar ook verlies (uitsterven) aan biodiversiteit voor sommige soorten. Dit zijn soorten die zich niet tijdig kunnen aanpassen aan de verandering in de leefomgeving algemeen, de optredende extremen of de verandering van het ecosysteem. Een doorgaande klimaatverandering betekent daarmee ook een negatieve invloed op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden in Nederland en de rest van Europa

De effecten op flora en fauna worden reeds waargenomen en het belang van het beperken van klimaatverandering is erin gelegen om de verandering te beperken en dit tijdig te realiseren binnen een tijdsbestek dat toereikend is om ecosystemen in staat te stellen zich op natuurlijke wijze aan te passen aan klimaatverandering.

Samengevat

Het belang van de activiteit volgt vanuit het belang van flora en fauna aangezien een bijdrage wordt geleverd aan het beperken van klimaatverandering waardoor de negatieve gevolgen van klimaatverandering op flora en fauna worden beperkt. Op deze wijze is er een positieve invloed voor de bescherming van flora en fauna, zodat het belang van de bescherming van flora en fauna wordt gediend.

Volksgezondheid

Klimaatverandering is van invloed op de volksgezondheid. Deze invloed is overwegend negatief, met uitzondering van een afname van wintersterfte. Deze negatieve invloed is het gevolg van:

- frequenter optreden van weersextremen (hittegolven) en luchtkwaliteit;
- toename risico op overstroming (zeespiegelstijging en piekafvoeren ten gevolge van extreme neerslag);
- toename en vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën ten gevolge van verandering regionale klimaat (hogere temperaturen, zachtere winters).

Optreden weersextremen en luchtkwaliteit

Ten gevolge van klimaatverandering zullen naar verwachting meer weersextremen optreden. Specifiek voor Noord-Europa en Nederland neemt daarbij het aantal en extremiteit van hittegolven toe en is sprake van meer zware neerslag en droogte (PBL & KNMI, 2015). Dit heeft vooral gevolgen voor kwetsbare groepen in de samenleving (ouderen maar ook kleine kinderen en zieken). Het is dan ook de verwachting dat de hitte gerelateerde sterfte zal toenemen. Ten gevolge van de weersextremen neemt de omvang en het optreden van zomersmog toe naar verwachting. Dit is eveneens een bedreiging voor de volksgezondheid, voor met name kwetsbare groepen in de samenleving.

Bij de traditionele opwekking van elektriciteit komen veel emissies vrij (University of Stuttgart, 2013). Bij energieopwekking van hernieuwbare bronnen zoals windenergie is dit niet geval (overigens geldt dit niet per definitie voor biomassa). Dit is een lokaal effect en is ook gerelateerd aan een beleidsinzet om ook op emissieloos vervoer en transport over te stappen door elektrische aandrijving.

Risico op overstroming

Zie hiervoor bovenstaande sub paragraaf inzake de toename in de kans op overstromingen ten gevolge van zeespiegelstijging en piekafvoeren op de grote rivieren. Overstromingen zijn een bedreiging voor de volksgezondheid. In Nederland geldt dat risicogevoelige laaggelegen delen (60% van Nederland), de hoogte bevolkingsdichtheid hebben (met name de Randstad).

Ziekten

Een toename en vestiging van nieuwe vectoren, virussen en bacteriën en hiermee verbonden infecties en ziekte- en sterftegevallen ten gevolge van de gewijzigde regionale klimatologische omstandigheden treedt naar verwachting op. Ook zullen naar verwachting het aantal allergiedagen toenemen en verspreid de eikenprocessierups zich over heel Nederland. De effecten zijn een bedreiging voor de volksgezondheid.

Samengevat

Het belang van de activiteit volgt vanuit het belang van volksgezondheid aangezien een bijdrage wordt geleverd aan het beperken van klimaatverandering waardoor de negatieve gevolgen van klimaatverandering op de volksgezondheid worden beperkt. Op deze wijze is er een positieve invloed voor de volksgezondheid zodat het belang van volksgezondheid wordt gediend.

Gewassen, visserij en wateren

De gevolgen van klimaatverandering raken de gewasteelt, de visserij en de kwaliteit van de wateren. Schade kan ontstaan, en ontstaat reeds, als effect van de gevolge van klimaatverandering.

Gewasteelt

De teelt van gewassen is, voor wat betreft de akkerbouw, afhankelijk van de klimatologische omstandigheden en het watersysteem. Klimaatverandering beïnvloedt beide (PBL, 2009). De effecten hiervan tot schade aan gewassen (slechter of mislukte oogsten) door:

- weersextremen (hittegolven, extreme neerslag);
- drogere zomers/ lange droge periodes waardoor de beschikbaarheid van zoetwater afneemt. De daarbij verwachte lagere aanvoer over de rivieren betekent ook dat het neerslagtekort in de zomer minder kan worden gecompenseerd. De landbouw is één van de grootste verbruikers van zoetwater;
- Toenemend risico op ziekten en plagen;
- Verzilting ten gevolge van een hogere zeespiegel.

Visserij

De stijging van de temperatuur van het water, onder meer de binnenwateren als het IJsselmeer op zich zelf, en de kwaliteitsverandering ten gevolge hiervan (bijv. blauwalg) kunnen een negatief effect hebben op de visstand en daarmee schade veroorzaken aan de visserij. Bijvoorbeeld geldt voor het IJsselmeer specifiek dat de spieringstand bepalend is voor de vraag of de spieringvisserij mag vissen. Dit wordt jaarlijks bepaald. Met uitzondering van 2009 was de spieringvisserij in de jaren van 2007 tot en met 2011 niet toegestaan. In 2012 was de visserij gedurende een korte periode geopend en daarna alsnog stilgelegd doordat de ABRvS de Nbwet vergunning vernietigde. In 2013 was deze eveneens niet toegestaan.

Wateren

In de voorgaande paragrafen is reeds uitgebreid aangegeven welke schade aan wateren kan optreden ten gevolge van klimaatverandering:

- verandering kwaliteit ten gevolge van toenemende watertemperatuur;
- verzilting;

- hoeveelheid water ten gevolge van weersextremen (neerslag, hittegolven) en periodes van langduriger droogte;
- zeespiegelstijging.

Samengevat

Zoals met de overige gevolgen en effecten van klimaatverandering geldt dat er onderlinge verbanden zijn tussen klimaatverandering en maatschappelijke belangen (visserij, gewassen en wateren in deze subparagraaf) en dat het een voortgaande en voortdurende negatieve ontwikkeling betreft. De schade die voortvloeit uit de schade aan wateren is ook in de vorige paragrafen aan de orde geweest, dit betreft zowel de belangen van flora en fauna, voedselvoorziening/gewassen, openbare veiligheid als economische activiteiten. Voor gewas en visserij betreft het met name het belang van deze sectoren als economische activiteit. Door de bijdrage van de activiteit aan het beperken van klimaatverandering is er een positieve invloed voor de wateren, gewasteelt en visserij zodat de genoemde belangen worden gediend.

Economische aard

Ten gevolge van klimaatverandering treden effecten op van economische aard. De gevolgen tasten namelijk het economisch functioneren van de maatschappij dat is gebaseerd op de huidige klimatologische omstandigheden aan (Klimaat voor Ruimte, 2012). Het gaat daarbij kort gezegd om onder meer:

- potentiële (grootschalige) economische schade door overstromingen (zie paragraaf 6.1.3);
- economische schade in de landbouw door verzilting (ten gevolge van zeespiegelstijging), weers-extremen (extreme neerslag, droogteperiodes, hittegolven) en beperkingen zoetwatervoorziening (zie paragraaf 6.1.5);
- bedreiging van de energievoorzieningszekerheid door een beperking van de beschikbaarheid van koelwater en de mogelijkheden om koelwater te lozen, bijvoorbeeld specifiek gedurende hittegolven waar de beschikbaarheid van elektriciteit voor het maatschappelijk en daarmee economisch functioneren van groot belang is (m.n. koeling). Verlaagde beschikbaarheid of onderbrekingen veroorzaken ook grote economische schade door uitval in productie/werktijden (zie paragraaf 6.1.3);
- economische schade door wateroverlast in stedelijke gebieden ten gevolge van extreme neerslag/piekafvoeren, en weersextremen (zie paragraaf 6.1.5);
- economische schade voor de (beroeps)scheepvaart door meer frequent lage waterpeilen in de grote rivieren gedurende langdurige droge periodes, maar ook door te hoge waterpeilen (PBL, 2009).

De verandering van het klimaat leidt wereldwijd tot grote ongewenste gevolgen. De geschetste negatieve effecten zijn daarbij nog voortschrijdend, aangezien de emissies van antropogene broeikasgassen blijven toenemen en de gaande klimaatverandering een vertraagd gevolg is van het klimaatsysteem. Hierdoor zal de klimaatverandering ook na afname van de emissies doorgaan. Wereldwijd, Europees en nationaal zijn derhalve doelstellingen vastgesteld om klimaatverandering tegen te gaan.

Gezien het aandeel van de energiesector in de emissie van broeikasgassen en het potentieel in deze sector om emissies te reduceren, zijn hiervoor op Europees en nationaal niveau doelstellingen vastgesteld. Deze hebben betrekking op:

- een emissiereductiedoelstelling van 20% minder broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990 en 40% minder broeikasgassen in 2030 ten opzichte van 1990.
- een vermindering van het energieverbruik met 20% in 2020 en 27% in 2030;
- een aandeel van 14% energie uit hernieuwbare bronnen in het energieverbruik in 2020 voor Nederland, 20% en respectievelijk 27% voor de Europese Unie in 2020 respectievelijk 2030.

Energievoorzieningszekerheid – afhankelijkheid fossiele energie

De realisatie van duurzame energie is in het belang van de energievoorzieningszekerheid. De energievoorziening is in het belang van de openbare veiligheid en voor de economie. De bestendigheid van de elektriciteitsvoorziening is immers in het belang van de openbare veiligheid vanwege de vitale rol in het maatschappelijk functioneren van allerlei maatschappelijke voorzieningen en instellingen.

Afhankelijkheid fossiele brandstoffen, bedreiging energievoorzieningszekerheid

De huidige energievoorziening is voor het grootste deel gebaseerd op en daarmee afhankelijk van fossiele brandstoffen. Dit betreft bijvoorbeeld aardgas, steenkool, aardolie en bruinkool. Een verminderde beschikbaarheid in of een sterke prijstoename van fossiele brandstoffen heeft grote negatieve economische effecten evenals effecten op de openbare veiligheid vanwege de grote mate waarin het maatschappelijk functioneren van allerlei maatschappelijke voorzieningen en instellingen afhankelijk is van een stabiele en betaalbare energievoorziening.

De beschikbaarheid van fossiele brandstoffen wordt gekenmerkt door:

- eindige voorraden: fossiele brandstoffen zijn koolwaterstofverbindingen die voortkomen uit resten van plantaardig en dierlijk leven in het geologisch verleden. Deze zijn derhalve eindig. De voorraad wordt met elk verbruik kleiner;
- beperkte locaties: de locaties van de commercieel winbare voorraden fossiele brandstoffen bevinden zich voor het grootste deel buiten Europa en voor een belangrijk deel in politiek instabiele regio's. Dit betekent enerzijds een bedreiging voor de beschikbaarheid van deze brandstoffen en anderzijds dat door toenemende concurrentie de prijs volatiel is of kan zijn.

Openbare veiligheid

De energievoorzieningszekerheid kan afbreuk doen aan de openbare veiligheid vanwege het fundamentele belang van energie voor de maatschappij. Het gehele maatschappelijke functioneren is gebaseerd op een stabiele energievoorziening en is in de huidige situatie daarbij afhankelijk van fossiele bronnen die grotendeels buiten Europa worden geïmporteerd.

Onderbrekingen, door bijvoorbeeld politieke ontwikkelingen, of onevenredig toenemende kosten, doen in belangrijke mate afbreuk aan de openbare veiligheid. Het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele bronnen en van politiek instabiele regio's door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen door middel van de realisatie van het project is daarmee in het belang van de openbare veiligheid.

Economische aard

Het economische belang van de activiteit is erin gelegen dat de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen een bedreiging is voor de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie, aangezien energie een belangrijk deel uitmaakt van de productiekosten. Met name ten opzichte van regio's welke kunnen beschikken over eigen fossiele energiebronnen. Een toenemend prijsniveau heeft ook een negatieve invloed op het algehele economische functioneren vanwege het belang van energie in alle sectoren.

Daarbij is er een risico op belangrijke economische schade bij onderbreking in de beschikbaarheid van energiebronnen vanwege de noodzakelijkheid van energie voor het functioneren van de gehele maatschappij.

Het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele bronnen en van politiek instabiele regio's door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen door middel van de realisatie van het project is daarmee ook een belang van economische aard.

Verbeteren luchtkwaliteit – vermijden emissies

Bij de productie van elektriciteit uit windenergie komen geen emissies naar de lucht vrij. De opgewekte elektriciteit vermijdt opwekking van elektriciteit uit reguliere, fossiele energiebronnen waarbij wel luchtverontreinigende emissies vrijkomen. Deze emissies zijn schadelijk voor de volksgezondheid en de realisatie van de activiteit levert dan ook een bijdrage aan het voorkomen en beperken van schade aan de volksgezondheid.

Volksgezondheid en elektriciteitsproductie

Opwekking van elektriciteit uit niet-hernieuwbare energiebronnen vindt met name plaats door de verbranding van fossiele brandstoffen (zoals gas, olie) in energiecentrales.

Bij de opwekking van elektriciteit door middel van de verbranding van fossiele brandstoffen in deze centrales komen luchtverontreinigende emissies vrij. Deze emissies zijn een bedreiging voor de volksgezondheid aangezien deze, specifieke stoffen in de emissies, schadelijk zijn. Om de uitstoot van deze emissies te beperken is regelgeving van toepassing.

Zoals aangegeven vermijdt de opwekking van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen de opwekking van elektriciteit door traditionele fossiele elektriciteitscentrales, evenals de noodzaak om nieuwe centrales te realiseren voor een toenemende elektriciteitsvraag. Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan het voorkomen en beperken van schade aan de volksgezondheid door de elektriciteitsproductie, aangezien bij de productie van elektriciteit uit windenergie geen luchtverontreinigende emissies vrijkomen welke een bedreiging zijn voor de volksgezondheid.

Bijdrage van de activiteit

De bijdrage van het project kan worden gekwantificeerd in termen van jaarlijkse elektriciteitsproductie en de vermeden emissies van broeikasgassen. Er is sprake van vermeden emissies aangezien de met het project opgewekte elektriciteit de opwekking hiervan op traditionele wijze, met bijbehorende broeikasgas emissies, voorkomt.

Conclusie

De windturbines van Windpark N33 leveren een belangrijke bijdrage aan het aandeel hernieuwbare energie in Nederland, specifiek voor de doelstelling die is gesteld ten aanzien van windenergie op land voor 2020. Deze doelstelling, 6.000 MW gerealiseerd in 2020, is een belangrijke pijler in het Energieakkoord. De realisatie van wind op land weegt derhalve zwaar, mede gezien de huidige status van het aandeel hernieuwbare energie (5,9% in 2016) in Nederland ten opzichte van de taakstelling, en de tijd die benodigd is om hernieuwbare productiecapaciteit te realiseren. Voor de benodigde onderzoeken, besluitvorming en bouw dient enkele jaren te worden gerekend.

De realisatie van hernieuwbare energie, waarvoor nationaal en Europees bindende taakstellingen gelden op grond van de Europese richtlijn hernieuwbare energie 2009/28/EG, vergt derhalve een grote inzet. Kenmerkend aan de inzet van hernieuwbare energie is dat dit veelal decentrale energieopwekking betreft waarbij de capaciteit per installatie (het geïnstalleerd vermogen/de productiecapaciteit) per installatie veelal kleiner is dan de capaciteit van een individuele traditionele energiecentrale: met andere woorden veel maar kleinere installaties zullen moeten worden gerealiseerd om de doelstellingen ten aanzien van hernieuwbare energie te bereiken.

De opwekking van hernieuwbare energie door middel van een windpark vindt plaats in het belang van het beperken van klimaatverandering en het vergroten van de energievoorzieningszekerheid. Zoals in de voorgaande paragrafen aangegeven zijn daarmee de belangen van openbare veiligheid, volksgezondheid, gewas, visserij en wateren en economie gediend, daarmee tevens dwingende redenen van groot openbaar belang.

Gezien de schaal waarop zowel klimaatverandering als energievoorzieningszekerheid worden aangepakt (nationaal, Europees en mondiaal) is de bijdrage van een individueel project op het geheel beperkt. De positieve effecten op de genoemde belangen zijn daarmee ook relatief beperkt. Zoals aangegeven is de schaal ook kenmerkend voor hernieuwbare energieproductie installaties. Dit laat onverlet dat veel installaties benodigd zijn om gezamenlijke gewenste en beoogde effect te kunnen realiseren.

Eindoordeel belangenafweging

Deze geldende belangen zijn voldoende onderbouwd om de negatieve effecten op de boerenzwaluw en de gewone dwergvleermuis, die als gevolg van de uitvoering van de voorgenomen activiteit zullen optreden, te rechtvaardigen.

6. Bespreking zienswijze

Samenvatting zienswijze Stichting Platform Tegenwind N33 en anderen (zienswijze 0005)

Inleidend

De algemene opmerkingen in de zienswijze van blz. 7 tot en met 13 zien deels (mede) op de ontwerp ontheffing. Dit deel van de zienswijze is elders in de nota van beantwoording beantwoord onder het kopje omgevingsvergunningen. Wij sluiten ons aan bij deze beantwoording en verwijzen hier kortheidshalve naar.

1. Een aantal bomen wordt gekapt. Deze bomen kunnen van belang zijn voor beschermde dieren of planten.

Reactie: Uit de bij de aanvraag overlegde rapporten volgt dat de mogelijke ecologische effecten van de kap toereikend in beeld zijn gebracht. Uit de rapportages komt naar voren dat er (vanwege de bomenkap) geen overtreding van verbodsbepalingen aan de orde is, maar dat wel altijd rekening gehouden dient te worden met het broedseizoen van vogels. Hiertoe hoeven geen voorschriften gesteld te worden, want dit vloeit voort uit de zorgplicht uit de Wet natuurbescherming.

2. Onvoldoende kenbaar is afgewogen of boom besparende alternatieven zijn afgewogen en waarom geen herplantplicht is opgelegd.

Reactie: Uit het bij de aanvraag overlegde onderzoek volgt dat de kap van bomen niet leidt tot overtreding van een verbodsbepaling uit de Wnb, alleen de sloop van de woning is ontheffingsplichtig. Dat betekent dat in het kader van soortbescherming geen sprake is van ontheffingsplicht en dat geen noodzaak bestaat om af te wegen of boom besparende alternatieven bestaan. De bomenkap en herplantplicht worden geregeld in de omgevingsvergunning voor de kap van bomen, zoals reclamant zelf opmerkt.

3. Reclamante geeft aan dat ten onrechte bij de verleende omgevingsvergunning 1 deelgebied Vermeer Noord de Wet natuurbescherming niet is betrokken

De omgevingsvergunning deelgebied 1 is geen onderdeel van voorliggend ontwerpbesluit. Wij laten dit onderdeel van de zienswijze buiten beschouwing. Overigens leidt de kap van bomen niet tot ontheffingsplicht in het kader van de Wnb.

4. Het aanvraagformulier bevat onduidelijkheden en tekortkomingen

- Reclamanten begrijpen niet waarom, aangezien het windpark gefaseerd wordt uitgevoerd, geen sprake is van fasering in de zin van artikel 2.5 Wabo.
- De ontheffing is aangevraagd voor de periode 1-3-2019 t/m 30-6-2019. De juridische procedure van fase 2 loopt nog, de omgevingsvergunning voor het kappen van bomen is dus nog niet onherroepelijk. Ook is onduidelijk of rekening is gehouden met voorschrift 10, waarin staat dat de planning rekening dient te houden met seizoenactiviteiten van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
- Er wordt over een kaart met een rode lijn gesproken, verzocht wordt deze met reclamanten te delen.

Reactie:

- *De Wabo-procedure is geen onderdeel van voorliggende ontwerp-ontheffing en artikel 2.5 Wabo is op de ontwerp-ontheffing daarom al niet van toepassing.*
- *Het is aan initiatiefnemer om de duur van de ontheffing aan te vragen. Rekening houden met de seizoenactiviteiten van de soorten, artikel 10, betekent ook dat men mag werken binnen het broedseizoen of paarperiode, zolang er maatregelen getroffen worden ter voorkoming van broedgevallen of het in gebruik zijn van (paar)verblijfplaatsen. De verblijfplaatsen worden dan ongeschikt gemaakt waardoor soorten afwezig zijn en er geen effecten zijn op individuen.*
- *De door u gevraagde kaart is als bijlage bij dit besluit gevoegd.*

5. Met de aangevoerde onderzoeken kan niet worden aangetoond dat de activiteit niet leidt tot verslechtering van de gunstige staat van instandhouding

Reactie: Uit de bij de aanvraag gevoegde onderzoeken trekken wij de conclusie dat geen sprake is van verslechtering van de staat van instandhouding. Voor beide soorten geldt dat de staat van instandhouding op dit moment niet in het geding is en de te nemen maatregelen zorgen ervoor dat deze ook niet in het geding gaat komen. Er worden afdoende alternatieve verblijfplaatsen gerealiseerd zodat huidige populatie in stand kan blijven.

6. Er is ten onrechte niet aan de APV natuurwaarde van de houtopstand getoetst
Tijdens het veldbezoek zijn vijf vogelsoorten aangetroffen, in de quickscan wordt alleen ingegaan op de boerenzwaluw. Er wordt verzocht om informatie over de andere vier soorten.

Reactie: De APV is geen toetsingskader binnen de Wet natuurbescherming. Artikel 4:11 van de APV vereist in bepaalde gevallen een omgevingsvergunning, maar dit artikel vereist geen ontheffing op basis van de Wet natuurbescherming. Daarnaast zijn de overige vier vogelsoorten algemene soorten waarvoor geen aanvullende stappen noodzakelijk zijn en die niet aanvullend zijn beschermd via de Wet natuurbescherming. Wel geldt voor deze algemene soorten dat rekening gehouden dient te worden met het broedseizoen (zorgplicht).

7. Reclamanten achten het uitgevoerde onderzoek onvoldoende en verzoeken om nader onderzoek. Verder is het nader onderzoek naar beschermde soorten onvolledig omdat uit het onderzoek niet blijkt dat aanbevelingen uit de Europese richtlijn (Eurobats protocol) is overgenomen.

Reactie: Het onderzoek voor vleermuizen is conform het meest recente vleermuisprotocol (versie 2017) uitgevoerd. Het protocol is opgesteld om onderzoek voor de Wet Natuurbescherming optimaal te laten verlopen. Wanneer het protocol in essentie is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat voldaan is aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. Het protocol is gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten, voldoet het aan de eisen die het bevoegd gezag stelt en biedt het eenduidige invulling van het begrip "gedegen onderzoek" uit de Wet natuurbescherming. Het uitgevoerde onderzoek door de betreffende deskundigen is voldoende om de aanwezigheid en functies binnen het plangebied van gewone dwergvleermuis vast te stellen.

8. Niet uitgesloten is dat de das in het projectgebied aanwezig is, hetzij met een burcht, hetzij als foerageergebied. Nu geen sprake is van nader onderzoek naar de das is er in strijd gehandeld met de zorgplicht

Reactie: De zorgplicht uit artikel 1.11 Wnb speelt geen rol bij de voorliggende besluitvorming, maar betreft een op zichzelf staande verplichting van eenieder. Een overtreding van deze bepaling is op zichzelf handhaafbaar.

9. De gewone vleermuizen krijgen als maatregel 12 vleermuiskasten of 1 vleermuisstoren. Deze maatregelen dienen volgens deskundigen als een tijdelijke oplossing, omdat er een paarverblijfplaats is ontdekt. Uit een mail van 1 maart 2018 blijkt dat nog niet duidelijk is wat de permanente oplossing gaat worden. Dat de ontheffing deze maatregelen wel ziet als permanente oplossing verlangt een nadere toelichting.

Reactie: Zowel de kasten als de toren kunnen goed voldoen als permanente maatregel voor de gewone dwergvleermuis. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat beide voorzieningen door de soort gebruikt wordt, voornamelijk als zomerverblijfplaats en als paarverblijfplaats. Waarnemingen van paargroepen of alleen verblijvende seksueel actieve mannetjes in vleermuiskasten zijn relatief algemeen. Daarnaast zijn de kasten van duurzaam materiaal (houtbeton) en een aantal van deze worden zo opgehangen dat deze ook lang meegaan (onder de brug, geen invloed van de weersomstandigheden). Ook de toren is een duurzame maatregel en gaat meerdere jaren mee.

10. Een aantal maatregelen zijn niet overgenomen in het ontwerpbesluit:
vleermuizen

- 6 maanden voorafgaand aan paarseizoen dienen te kasten te zijn geplaatst
- Geadviseerd wordt in de periode maart tot oktober geen werkzaamheden uit te voeren aan de bestaande groenstructuur om versturende effecten op foeragerende of migrerende vleermuizen te voorkomen.
- De sloopwerkzaamheden dienen gefaseerd uitgevoerd te worden
- geen gebruik te maken van kunstlicht in de avondperiode van maart tot oktober

broedvogels (niet jaarrond beschermd)

- werkzaamheden niet plaats te laten vinden in het broedseizoen (bedoeld wordt verwijderen vegetatie)
- bomen en struiken te inspecteren op broedgevallen, vlak voor de kap
- op ingreeplocaties voorafgaand aan het broedseizoen vegetatie te verwijderen

kleine zoogdieren

- tijdens de werkzaamheden moeten kleine zoogdieren de gelegenheid krijgen te vluchten naar een nieuwe leefomgeving

Reactie: de te nemen maatregelen omtrent boerenzwaluw en gewone dwergvleermuis zijn opgenomen in de Voorschriften van het ontwerpbesluit Wet natuurbescherming. Indien dit niet het geval is hebben de maatregelen ofwel geen invloed op de verblijfplaatsen van betreffende soorten of kunnen niet opgenomen worden omdat het niet van toepassing is op de betreffende soorten maar op andere soorten. Zo is het niet mogelijk om de algemene zorgplicht-maatregelen in het ontwerpbesluit op te nemen met betrekking tot algemene broedvogels (niet-zijnde jaarrond beschermde nesten) en kleine zoogdieren, omdat het ontwerpbesluit niet toeziet op deze soorten.

Ontheffing is aangevraagd voor de soorten gewone dwergvleermuis en boerenzwaluw en in de voorschriften kunnen alleen maatregelen worden opgenomen ten behoeve van deze soorten. Doordat de bijlagen bij het ontwerpbesluit deel uitmaken van het besluit is geborgd dat de maatregelen die in die bijlagen zijn genoemd, worden genomen.

11. Onvoldoende onderzoek is gedaan naar het voorkomen van de steenmarter. Reclamanten verlangen een gedegen onderzoek

Reactie: Wij zijn van oordeel dat voldoende onderzoek is gedaan naar de steenmarter. Het onderzoek is uitgevoerd tijdens meerdere momenten gedurende het jaar door deskundige personen. Tijdens dit onderzoek is gelet op individuen van de steenmarter en sporen die wijzen op de aanwezigheid van de steenmarter. Hierbij is er o.a. gelet op uitwerpselen, sporen van pootafdrukken en mogelijke verblijfplaatsen in de schuur en bij dichte struwelen en takkenhopen. Sporen van de steenmarter zijn makkelijk te vinden. Indien een verblijfplaats aanwezig zou zijn, zou dit door sporen aangetoond zijn.

12. Verschillende soortenvleermuizen foerageren dichtbij het plangebied. De kap van de bomen en de sloop van de woning heeft een versturende werking. Een ontheffing op basis van art. 3.5 lid 2 Wnb is noodzakelijk.

Reactie: niet elke verstoring kwalificeert als een verstoring in de zin van artikel 3.5 lid 2. Uit jurisprudentie volgt dat alleen van verstoring in de zin van artikel 3.5 lid 2 sprake is indien sprake is van aantasting van een essentiële vliegroute of van essentieel foerageergebied.³ Daar is hier, zo blijkt uit het ecologisch onderzoek, geen sprake van.

Conclusie zienswijze

De zienswijze geeft geen aanleiding het besluit aan te passen

³ ECLI:NL:RVS:2018:579; ECLI:NL:RVS:2015:2265

Conclusie Soortenbescherming

Op basis van de ingediende aanvraag, met medeweging van de zienswijze, kan gesteld worden dat de alternatievenafweging voor deze activiteit in dit plangebied voldoende is onderbouwd en het belang van de activiteit voldoende is aangetoond. Met de maatregelen zoals uitgewerkt in de voorschriften wordt het effect als gevolg van de geplande activiteit in het plangebied voldoende beperkt en blijft de gunstige staat van instandhouding van de boerenzwaluw en de gewone dwergvleermuis gewaarborgd.

Eindconclusie

Om de activiteit uit te voeren is een vergunning vereist of ontheffing nodig van verbodsbepalingen zoals in de volgende tabel weergegeven.

Omdat de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd blijft, is de aanvraag voor vergunning c.q. ontheffing:

voor de volgende soort	voor artikel 3.1 lid 2 ¹	voor artikel 3.5 lid 2 en 4 ²
Boerenzwaluw <i>(Hirundo rustica)</i>	toegekend	-
Gewone dwergvleermuis <i>(Pipistrellus pipistrellus)</i>	-	toegekend

¹Het betreft de verbodsbepalingen:
lid 2, opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, rustplaatsen of eieren;

²Het betreft de verbodsbepalingen:
lid 2, opzettelijk verstoren;
lid 4, beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen;

Daarom verlenen wij, Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen, een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming. Dit besluit geeft ontheffing voor de soorten en verbodsbepalingen zoals is weergegeven in bovenstaande tabel. De activiteit kan daarmee in het omschreven plangebied binnen de vergunningperiode en met inachtneming van de voorschriften gerealiseerd worden.

7. Consequenties

Wat u verder kunt verwachten

Bij besluit tot ontheffingverlening is het toegestaan de werkzaamheden uit te voeren zoals in de aanvraag uiteengezet is, voor plangebied en periode zoals omschreven in het besluit.

U dient gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten kan dit plaatsvinden door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Wet natuurbescherming. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het gehele jaar gebruiken zijn jaarrond beschermd. Voor het verwijderen van dergelijke verblijfplaatsen is te allen tijde een ontheffing vereist.

Wanneer bij uitvoering van de werkzaamheden verbodsbepalingen overtreden worden ten aanzien van andere soorten dan die waarop het besluit van toepassing is, dient u de werkzaamheden stil te leggen en aanvullend ontheffing voor deze soorten aan te vragen.

Meldingsformulier 'Start werkzaamheden'

Ontheffing Wet natuurbescherming, onderdeel Soortenbescherming

Algemene gegevens besluit

Dossiernummer : .....

Documentnummer : .....

Project : .....

Ontheffingsperiode : .....

Gegevens aanvrager

Naam : .....

Contactpersoon : .....

Adres : .....

Woonplaats : .....

Telefoonnummer vast : .....

Telefoonnummer mobiel : .....

Gegevens werkzaamheden

Locatie(s) werkzaamheden : .....

Datum start werkzaamheden : .....

Overzicht planning werkzaamheden : .....

Dit formulier dient zodra de aanvang van het werk bekend is te worden ingediend bij de provincie Groningen (minimaal 7 dagen van te voren)

Opsturen naar loketvergunningen@provinciegroningen.nl, onder vermelding van; 'Meldingsformulier Wnb soortbescherming project ..... (dossiernummer)'